

Література

1. Буданов В.Г. Транснациональное образование: синергетическая парадигма. Многообразие поисков и подходов / В.Г. Буданов. — М., 2000. — 276 с.
2. Вафина Н.Х. Транснационализация производства в свете теории самоорганизации экономических систем / Н.Х.Вафина. — М.: ФА при Правительстве РФ, 2010. — 316 с.
3. Макогон Ю.В. Трансформація світового ринку капіталу в умовах транснаціоналізації: моногр. / Ю.В. Макогон, Т.В. Орехова, К.В. Лисенко, М. Голубов. — Донецьк: ДонНУ, 2006. — 248 с.
4. Мовсесян А.Г. Роль информационных и финансовых факторов в интеграции и транснационализации / А.Г.Мовсесян // Вестник Московского университета. Серия 6. Экономика. —2002. — №2 — С. 22—29.
5. Орехова Т.В. Механизм влияния процесса транснационализации и притока прямых иностранных инвестиций на экономический рост государства / Т.В. Орехова // Вісник Донецького національного університету. Сер. В: Економіка і право. — 2008. — №1. — С. 22—33.
6. Рогач О.І. Транснаціоналізація світового господарства та перехідні економіки / О.І. Рогач, О.І. Шнирков. — К.: ВЦ «Київ. ун-т», 1999. — 302 с.
7. Транснациональные корпорации: учеб. пособие / В.А. Белошапка, Д.Г. Лукьяненко, Л.Д. Киреев, Ю.В. Макогон, Т.В. Орехова. — К.; Донецк; Свиштов, 2003. — 205 с.
8. Porter M. The Competitive Advantage of Nations / M. Porter. — New York: Free Press, 1990.
9. Rugman A. M. Multinational Enterprises and Public Policy / A.M. Rugman, A. Verbeke.
10. Stiglitz J.E. Making Globalization Work/ Joseph E. Stiglitz. — 1st ed. — NewYork—London, 2006.

Статтю подано до редакції 12.10.2012 р.

УДК 339.72:339.9

С.І. Ткаленко, канд. екон. наук, доцент
кафедри європейської інтеграції,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МОДЕРНІЗАЦІЮ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

АНОТАЦІЯ. У статті висвітлено характеристику глобалізації та глобальних інтеграційних процесів, зазначаються причини активізації інтеграційних процесів, визначається роль ТНК як рушійної сили глобальних інтеграційних процесів. В умовах жорсткої конкуренції за іноземні інвестиції обґрунтовано необхідність проведення модернізації інвестиційної політики, й особливо для країн-реципієнтів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: глобалізація, регіоналізація, іноземні інвестиції, економічна та інвестиційна модернізація, інвестиційна політика.

АННОТАЦИЯ. В статье раскрывается характеристика глобализации и глобальных интеграционных процессов. Показаны причины активизации интеграционных процессов и определена роль ТНК как движущей силы глобальных интеграционных

процессов. В условиях жесткой конкуренции за иностранные инвестиции обоснована необходимость проведения модернизации инвестиционной политики, и особенно для стран-реципиентов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: глобализация, регионализация, иностранные инвестиции, экономическая и инвестиционная модернизация, инвестиционная политика.

ANNOTATION. The article reveals the characteristics of globalization and global integration. The reasons to strengthen the integration process and the role of TNCs as the driving force of global integration. In a competitive environment for foreign investment the necessity of modernization of the investment policy, and especially for the recipient countries.

KEYWORDS: globalization, regionalization, foreign investment, economic and investment modernization, investment policy.

Постановка проблеми. Глобалізація змінила геополітичну направленість сучасного цивілізаційного процесу, яки відкриває все більше можливостей для усіх країн світу; призвела до нерівномірності розвитку світового господарства, оскільки по-різному здійснює вплив на країни світу, розвиваючи їх нестабільний розвиток. А це призводить до підвищення ролі та необхідності модернізації економіки держав. Така модернізація може бути ефективною лише за умов достатніх інвестиційних ресурсів (внутрішніх і зовнішніх), що забезпечить стійкість національної економіки та економічне зростання. Тому, обрана проблематика щодо нових підходів до інвестиційної політики як складової модернізації інвестиційної сфери є досить актуальною і потребує подальшого проведення дослідження.

Формулювання мети (постановка завдання). Метою статті є виявлення, доведення і обґрунтування необхідності модернізації інвестиційної політики країн, та особливо для країн-реципієнтів прямих іноземних інвестицій в умовах глобалізації і врахуванням глобальних інтеграційних процесів.

Виклад результатів дослідження. Сьогодні, у XXI ст., в умовах глобальної глобалізації необхідно забезпечити новий перехід до нової парадигми, ідеології, концепції, моделі розвитку, яка зможе забезпечити гіперконкурентну інформаційно-мережеву економіку.

Сучасний процес глобалізації — це результат розвитку та вдосконалення культури і цивілізації. Цивілізаційний розвиток сприяв уніфікації суспільного життя і в останнє століття переріс у глобалізацію, що обумовило формування світового співтовариства, появу в другій половині XX ст. глобальних проблем людства. Глобальні процеси залучають більшу частину людства в єдину систему фінансово-економічних, суспільно-політичних і культурних зв'язків на основі новітніх засобів телекомунікацій та інформаційних технологій, а також сукупність складних інтеграційних процесів, що охоплюють усі сфери людської діяльності. Отже глобалізація являє собою комбінацію економічної, технологічної, соціокультурної і політичної складових (сил) [7].

Про глобалізацію пишеться і обговорюється в однині. Але цей термін охоплює багато різних об'єктивних тенденцій, які відображаються в конкуруючих теоретичних та ідеологічних моделях. Так, виокремлюють вісім подібних конфліктуючих моделей, які відповідні різним тенденціям [1]: ультра ліберальна гло-

балізація, американізована глобалізація, азіатизована глобалізація, ісламізована глобалізація, статично-консервативна глобалізація, регіоналізована глобалізація, алтерглобалізація і соціалдемократизована глобалізація. В усіх моделях і теоретичних концепціях глобалізація як процес є об'єктивним, історично обумовлений розвитком людської цивілізації, він у той же час, в більшості визначається суб'єктивними інтересами різних країн, ТНК та інших суб'єктів міжнародних відносин.

Викликом глобалізації для усіх країн є факт тиску на держави з боку ТНК, «...виклик, що виходить із середовища взаємодії провідних держав світу, а також недержавних акторів ієрархізованої міжнародної системи — транснаціональних корпорацій і міжнародних неурядових організацій» [4].

Загалом міжнародна економічна інтеграція в умовах глобалізації знаходить відображення у двох протилежних тенденціях розвитку світової економіки — глобалізації і регіоналізації. І саме регіоналізація є методом захисту країн від впливу прискорених глобалізаційних процесів. Адже ці процеси передбачають пожвавлення міжнародної взаємодії та зростанню відкритості економіки, що приносить не тільки позитивний ефект. Регіоналізація є способом захисту від неупорядкованих впливів на локальні соціальні структури з боку глобального середовища.

Серед причин активізації регіональної торгівлі та інтеграції в сучасному світовому господарстві слід зазначити: технологічні, культурні і соціальні зміни, які привели до зменшення «відстаней» між державами; скорочення і/або повну відміну урядових обмежень на операції між країнами; географічну близькість, оскільки економічна інтеграція між сусідніми країнами є більш економічно ефективною, ніж між видаленими країнами.

За основу базової моделі регіонального розділення можна взяти карту 12 «великих просторів», до яких належать [3]: Північноамериканський великий простір (Канада, США, Великобританія, Австралія), Великий простір Центральної Америки (Мексика, Куба), Південноамериканський великий простір (країни Південної Америки), Європа, Арабо-ісламський великий простір, Африка, Російсько-євразійський великий простір, Центрально-ісламський великий простір, Індія, Китай, Японія і Тихоокеанський великий простір.

Головною ж рушійною силою глобальних інтеграційних процесів, на наш погляд, виступають ТНК, які є потужною силою корпоративного бізнесу. ТНК проводять свої трансакції на основі розроблених глобальних стратегій, зв'язуючи національні і регіональні ринки, і забезпечуючи цілісність світового господарства. Один з ключових напрямів їх експансії, що визначає розвиток міжнародного виробництва — інвестиційна діяльність у формі прямих іноземних інвестицій.

В умовах гіперконкурентного розвитку світових ринків корпорації, які бажають бути успішними і конкурентними повинні:

- брати до уваги регіональні домовленості у сфері торгівлі та інвестицій (НАФТА, зона вільної торгівлі ЄС тощо);
- вчитися співпрацювати з представниками різних культур;
- розвивати новий спосіб мислення в рамках глобальних інтеграційних процесів;

— мислити регіональними категоріями, діяти відповідно до локальних умов і забути про глобальне.

Боротьба за прями іноземні інвестиції ТНК в умовах глобальних інтеграційних процесів призводять до необхідності модернізації інвестиційної політики країн-реципієнтів.

Більшість дослідників бачать за поняттям «модернізація» процес трансформації традиційного суспільства в суспільство, яке характеризується застосуванням машинної технології; процес трансформації в суспільство з передовими технологіями, інноваціями на основі знань. Фахівці вимушені визнавати, що поняття «модернізація» не дуже чітке, допускає певні двозначності в тлумаченні його змісту, але, проте, воно зручніше у використанні в порівнянні з іншими термінами. Отже, в нашій статті сам термін «модернізація» ми розглядаємо як сукупність елементів системи будь-якого рівня на основі інновацій, які зачіпають базові напрями людській діяльності (економічні, технологічні, соціальні тощо).

Відзначимо, що на межі XX—XXI століть індустріальне суспільство, яке спирається на інноваційну модернізацію промислового виробництва, органічно трансформується в суспільство постіндустріального типу, а постіндустріальне суспільство в інформаційно-мережеве суспільство. В основі такої модернізації лежать інновації в області науки і освіти та високий ступінь креативності суб'єкта діяльності, який використовує різні світові потоки інформації. Паралельно відбувається зниження ролі держави, чому сприяють такі чинники, як [5]: (1) загострення конкуренції між транснаціональними корпораціями і малим бізнесом; (2) завершення урбанізації, старіння стаціонарного населення; (3) достоїнства американської моделі, достоїнства європейської моделі (достоїнства американської моделі проти європейської); (4) конкуренція країн наздоганяючого розвитку з низькою номінальною часткою державних витрат; (5) глобалізація і підвищення ролі міжнародних і регіональних інститутів при делегуванні ним частини повноважень національних держав

Державу стимулює економічне зростання і забезпечує стійкий економічний розвиток за допомогою виробництва благ, а також активно бере участь у процесі формування інституційного середовища інноваційно-інвестиційного розвитку. Для цього держава забезпечує реалізацію модернізаційного проекту, під яким розуміється комплекс заходів із прискорення економічного розвитку країни за допомогою здійснення корінних перетворень в інституційному середовищі, залучення інвестицій і освоєння нових технологій, а також по підвищенню якості людського капіталу і створенню інноваційної інфраструктури.

Інтенсифікація процесу економічного відтворення є в основі економічної модернізації. Перший етап економічної модернізації мав прояв через реформи, і це була лібералізація економіки, фінансова стабілізація. Сьогодні — наступний рівень економічної модернізації, який почався у 2000-х роках, для нього характерне забезпечення конкурентоспроможності економіки країни. Сьогодні викликами економічної модернізації можна вважати гіперконкурентоспроможність, відкритість національних економік, гнучкість (готовність до змін).

Складовою частиною економічної модернізації виступає модернізація інвестиційної сфери, яка є модернізацією організації довгострокового інвестиційного капіталу в цілях розширеного відтворення основних фондів інституційними

суб'єктами інвестиційної діяльності. Основою інвестиційної сфери є інвестиційна політика держави.

Суть інвестиційної політики країни на сьогоднішній день поміщено в створенні «майбутньої» економіки. Інвестиційна політика будь-якої країни забезпечує комплексний її розвиток, при цьому враховуючи інтереси всіх учасників інвестиційного процесу. Інвестиційний процес являє собою сукупність заходів з моменту прийняття рішення про інвестування до завершальної стадії інвестиційного проекту. Таким чином, інвестиційна політика визначає специфіку напряму вкладень засобів, що забезпечують регулювання іноземних інвестицій в приймаючій країні (країни-реципієнта), а також способи їх стимулювання.

В сучасних умовах розвитку економік країн світу, більшість з них, а в тому числі й Україна, стоїть перед об'єктивною необхідністю активізації інвестиційної діяльності щодо створення конкурентоспроможних господарських систем, модернізації, вдосконалення діючих структур, застосування нових методів ведення бізнесу, забезпечення диверсифікації капіталу в напрямку соціально орієнтованих структурних перетворень.

Інвестиційна політика реалізується як на національному рівні, так і на двосторонньому, регіональному і багатосторонньому рівнях. Кожен з рівнів регулювання відрізняється своєю специфікою і характеризується певним ступенем впливу на притік іноземних інвестицій.

Основними напрямками реалізації державної інвестиційної політики є:

- (1) ефективне інвестування власних джерел,
- (2) пошук і залучення іноземних інвесторів,
- (3) оптимізація параметрів діяльності інвесторів.

До першого напрямку належить безпосередня участь держави в інвестиційному процесі, яка виявляється в прямому фінансуванні або участі у фінансуванні інвестиційних програм, головною метою якої повинне бути вкладення інвестиційних ресурсів у найбільш ефективні і стратегічні проекти, контроль над їх виконанням і функціонуванням.

До другого функціонального напрямку належить вивчення ринку пропозицій інвестиційного капіталу, виявлення і пошук потенційних інвесторів, які будуть здатні інвестувати засоби в державні або приватні проекти. Держава створює відповідні умови для мотивації потенційних інвесторів щодо інвестуванні коштів саме в ті напрями, які найбільш потрібні і пріоритетні для нього виходячи з даної економічної ситуації (залучення інвестицій в певні галузі або напрями їх у пріоритетні території).

Третій функціональний напрям спрямований на мінімізацію ризику і максимізацію позитивних наслідків діяльності приватних інвесторів, створення максимально сприятливого середовища для реалізації ефективної інвестиційної діяльності, надання необхідних інформаційних послуг, підтримки і державних гарантій, що дозволить забезпечити зростання прибутків підприємств з інвестиційним капіталом, збільшення надходжень до бюджету і поліпшенню соціальної інфраструктури. Реалізації цих напрямів приведе до здійснення державної мети — економічного зростання.

Основними функціями інвестиційної політики є: формування сприятливого іміджу країни на світовому ринку капіталів, реалізація гарантій іноземним інве-

сторам, формування і визначення пріоритетних галузей, суб'єктів і проектів для іноземного інвестування, проведення експертизи інвестиційних проектів.

Основними принципами інвестиційної політики є: правове забезпечення інвестиційної діяльності і активна підтримка інвестиційних проектів, створення сприятливого інвестиційного клімату і підтримка відповідної інвестиційної інфраструктури, диверсифікація інвестиційних капіталовкладень.

Основними методами реалізації інвестиційної політики є: аналіз і прогнозування, стратегічне, поточне і оперативне планування, моніторинг і регулювання інвестиційного процесу, формування відповідної законодавчої бази.

Чинники, які впливають на інвестиційну політику: удосконалення структури економіки; необхідність забезпечення довгострокового економічного зростання високими темпами; підвищення конкурентоспроможності країни на світовому рівні; стабільність економіки і загальна економічна ситуація, що дозволить привертати іноземних інвесторів; інвестиційний клімат країни (законодавство, ризики капіталовкладень в країну, підприємства, імідж і репутація країни і підприємства як суб'єкта позичальника); безпека, перш за все економічна (інвестиційна як складова частина економічної безпеки країни); рівень розвитку ринкової інфраструктури (нерозвиненість ринкових інститутів призводить до зниження темпів економічного зростання, і відповідно до зниження рівня капіталовкладень в економіку країни); рівень життя населення і об'єми споживання; екологічний чинник.

Характерними рисами модернізації інвестиційних політик в умовах глобальних інтеграційних процесів має бути:

— гарантування іноземним інвесторам захисту їх прав і інтересів на основі надання національного режиму і режиму найбільшого сприяння, справедливого і рівноправного режиму;

— надання правових гарантій, включаючи загальні і спеціальні стандартні умови, визначення порядку можливої націоналізації іноземної власності;

— гарантування безперешкодного перекладу капіталів і репатріації прибули і інших форм доходів;

— розкриття механізму та порядку щодо доступу до міжнародних інструментів вирішення інвестиційних суперечок;

— врахування стандартів зарубіжних інвесторів, які визначаються міжнародними інструментами регулювання.

Що стосується транзитивних економік, то інвестиційна політика цих країн в умовах глобалізації та глобальних інтеграційних процесів повинна включати:

— подолання диспропорції і нерівномірності економічного розвитку країн та їх інвестиційної привабливості, шляхом напряму інвестиційних потоків в необхідне русло;

— забезпечення балансу всіх видів інвестиційних ресурсів;

— збільшення конкурентоспроможності національної продукції на світових ринках, як ключового компоненту економічного зростання країни, завдяки впровадженню інноваційних технологій, новітніх наукових розробок, стимулюванню інноваційного розвитку промислових підприємств;

— формування ефективної інформаційної системи, яка б дозволяла потенційним інвесторам точно представляти розміри інвестування, і створення прозорих бар'єрів входу на інвестиційний ринок;

— формування необхідної законодавчої бази інвестиційного процесу, яка дасть можливість створити дієву інвестиційну інфраструктуру і привабливе середовище для реалізації інвестиційних проектів;

— активізація міжнародної інвестиційної співпраці, сприяння залученню додаткових іноземних інвестиційних джерел, інтеграція країн у світовий економічний простір.

Основою проведення модернізації в інвестиційній сфері в Україні є проект Стратегії «Україна 2020: Стратегія національної модернізації», яка розроблена для адекватної відповіді як на зовнішні, так і на внутрішні виклики та загрози [2]. Ця стратегія побудована на фундаментальних складових підвищення конкурентоспроможності економіки, реалізація її завдань і цільових індикаторів має забезпечити підвищення рівня і якості життя кожного громадянина і досягнення гідного місця країни в глобальних інтеграційних економічних процесах.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. Отже, можна підсумувати, що глобалізація залишається основною тенденцією розвитку сьогоденного світу і відкриває перед суспільством величезні можливості. В умовах глобальних інтеграційних процесів ТНК як правило зосереджують свою діяльність у регіональних блоках, та усе більше здійснюють вплив і тиск на держави.

В таких умовах, умовах глобальної глобалізації, глобальних інтеграційних процесів, гіперконкуренції за прямі іноземні інвестиції ТНК для країн-реципієнтів необхідним стає модернізація інвестиційної сфери, політики. Активізація міжнародної інвестиційної співпраці сприятиме інтеграції країн у світовий економічний простір та залученню необхідних інвестиційних ресурсів.

Література

1. *Продан Васил.* Восемь глобализаций и конфликт между ними // Материалы II Международного научного конгресса «Глобалистика — 2011: пути к стратегической стабильности и проблема глобального управления» / Под общей редакцией И.И. Абылгазиева, И.В. Ильина. В 2-х т. Том 1. — М.: МАКС-Пресс, 2011 — С. 75.
2. Проект стратегії «Україна 2020: Стратегія національної модернізації», 2011 — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.u-e-p.eu/our-activity/strategy/2011>
3. *Смирнов Ф.* Глобальный финансово-экономический кризис как новый рубеж геофинансовой регионализации — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.geopolitica.ru/Articles/1302>
4. *Шергін С.О.* Глобалізація і регіоналізація як фактори впливу на зовнішню політику та дипломатію // Трибуна: Всеукраїнський громадсько-політичний і теоретичний журнал Товариства «Знання» України і Спілки журналістів України. — 2009. — № 3/4. — С. 17—19.
5. *Ясин Е.Г.* Роль государства в экономике на этапе модернизации // Модернизация экономики и государство // Сборник работ по материалам VII Международной научной конференции: В 3-х кн. / Отв. ред. Е.Г. Ясин. Кн. 1. — М.: Изд. дом ГУ-ВШЭ, 2007. — 525 с.
6. *Alan Rugman.* Globalization and Regional Business Strategy // Qfinance. — 2011. — [Электронный ресурс] / Alan Rugman — Режим доступа: <http://www.qfinance.com>
7. *Croucher Sheila L.* Globalization and Belonging: The Politics of Identity a Changing World. — Rowman & Littlefield, 2004. — 229 p.

Статтю подано до редакції 10.10.2012 р.